

Stane Južnič, Socialna in politična antropologija. Splošni del, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo, Ljubljana 1980, 578 str.

Knjiga S. Južniča *Socijalna i politička antropologija* u određenom je smislu jedno od pionirskih djela u nas. Koncipirana je kao udžbenik za istoimeni predmet pri Fakultetu za sociologiju, političke znanosti i novinarstvo u Ljubljani. Prema autoru, sam predmet je nastao kao dopuna programa sociologije, politologije i komunikologije pri spomenutom fakultetu, te implicira dijapazon tema s područja društvenih znanosti, kao što su rasprave o »prirodi« ljudske naravi, značajne teme iz ljudske biologije, zatim ekonomske antropologije itd. Kako ističe sam autor — cjelokupnom antropološkom razmišljanju »dani su izraziti marksistički temelji« (str. 1). Južnič smatra da je ovako koncipiranim predmetom »socijalna i politička antropologija« — moguće smisljeno uvoditi u studij tzv. »nerazvijenog« (neevropskog) svijeta, tj. čovjeka, društva, i kultura izvan Evrope. Kako kaže: »Predmet će biti izrazito antievropocentrički usmjeren i neće skrivati namjenu: u našim društvenim znanostima razbiti i kompromitirati evropocentizam« (str. 2).

Knjiga je podijeljena u devet poglavlja. U prvom poglavlju određuje se područje antropologije; zatim se govori o čovjeku kao predmetu proučavanja i o »prirodi« čovjekove naravi. Na tragu marksističke misaone tradicije Južnič čovjeka ne determinira kao konstantu, već kao povijesnu pojavu (mijenja se u vremenu i prostoru). Budući da je »čovjek sve« — teško ga je proučiti u samo jednoj disciplini (»ustanovili smo kako je velik raskorak između ambicioznog naziva antropologija i mogućnosti za njegovu realizaciju«, str. 12). Antropologija je shvaćena kao najšire zasnovana znanost o čovjeku — koja treba i može postaviti temelje

integralnom proučavanju čovjeka. Cilj antropologije ne može biti čovjek pojedinac, zatvoren u svoj vlastiti svijet — već otkrivanje veza između čovjeka i svega onoga što ga kao takvog odlikuje, tj. onoga što je čovjek ostvario na putu ka svome samoostvarenju.

Drugo poglavlje posvećeno je problematici fizičke antropologije. Poseban akcent stavljen je na one teme koje su značajne za društvene znanosti (antropogeneza, etnička antropologija, biologija čovjeka, genetika i eugenika). S obzirom na to da ne smijemo zanemariti činjenicu da je svaka svijest čovjeka o njemu samom ideološki relevantna (»... nema znanstvenog rezultata istraživanja koji ne bi imao društvene, kulturne i političke implikacije«, (str. 103) — rezultati istraživanja fizičke antropologije samim tim postaju veoma značajni.

U trećem poglavlju razmatra se tematika kulturne antropologije, i to: koncepcija kulture u antropologiji (određenje i sadržaj kulture, hijerarhičnost kultura); znanosti srodne kulturnoj antropologiji (etnologija i druge disciplinarne povezanosti). Dajući lapidaran historijski pregled etnološke znanosti, Južnič zaključuje da je područje etnologije i kulturne antropologije u mnogo čemu jednako, jer »i etnologiju i kulturnu antropologiju zanima čovjek u društvenoj i kulturnoj zajednici, s tim da je etnologija tradicionalno bila usmjerena na proučavanje onih elemenata društvenog i kulturnog življenja koji su davali posebna obilježja nekoj etničkoj grupi, a tako su također postupali i mnogi kulturni antropolozi« (str. 149).

Što se tiče drugih disciplinarnih povezanosti kulturne antropologije, spominju se arheologija, lingvistika, sociologija i dr.

U četvrtom poglavlju pod naslovom *Sirenje antropoloških obzora* autor govori o antropološkom značenju rada i o problemu čovjekove »biti«. U okviru prve teme riječ je o tzv. »radnoj teoriji« u antro-

pologiji; o obrisima ekonomske antropologije, ekologije i proučavanju neevropskih načina proizvodnje. U analizi azijskog načina proizvodnje, koju su izvršili klasici marksizma, Južnič vidi antropološki značajan doprinos razumijevanju neevropskih društveno-ekonomskih formacija, kao i političke vrijednosti te analize (diskusije za suvremeni nerazvijeni svijet). Ishodište spomenute diskusije je u pretpostavci da je riječ o načinima proizvodnje koje nije moguće uvrstiti ni u jedan razvojni stupanj koji je prošla Evropa nakon raspada prvobitne zajednice. To implicira kritički pristup pri promatranju razvoja neevropskog svijeta kao mehaničkog ponavljanja zapadnoevropskog historijskog modela. Dosadašnja kretanja u tom (neevropskom) svijetu pokazala su kako su pojednostavljena bila mišljenja da će zapadnoevropska sadašnjost ili prošlost biti »budućnost« cijelog svijeta. »Tek proučavanjem svakog od tih oblika razvoja i zatim komparacijom među njima moguće je naći ključ za objašnjenje pojava, ali do njega sigurno nije moguće doći pomoću opće historijskofilozofske teorije, koja je u osnovi nat-historijska«. (Marx, *Selected Writings in Sociology and Social Philosophy*, Bottomore & Rubel, London 1963, str. 37).

Nema sumnje da je jedno od fundamentalnih pitanja antropologije »što je čovjek« i što znači »biti čovjek«. Raspravljajući o čovjekovoj biti za antropologiju nije samo metodološki problem. Nakon etimološkog pregleda riječi »čovjek« Južnič zaključuje da je »biti čovjek« povezano s onim značenjem kojemu društvo i kultura pripisuju posebnu vrijednost i odliku — tj. »u marksističkoj antropologiji« uporno ponavljamo da ne postoji »čovjek uopće«, već postoji samo konkretan čovjek u konkretnom društvu, oblikovan u konkretnoj kulturi« (str. 203). S obzirom na to da integralna realnost oblikuje čovjekovu situaciju, nadalje se obrađuju i ove teme: teorija individualnosti, problem usklađivanja pojedinca, društva i

kulture (proces socijalizacije i inkulturacije), kao i teme koje iz njih proizlaze.

Peto poglavlje nosi naslov *Posebni vidici socijalne antropologije*. U prvom dijelu (*Predmet socijalne antropologije*) obrađuju se teme: problem »druge« antropologije, razgraničenja u okviru sociologije, opća opredjeljenja primitivnog i tradicionalnog društva, posebnost antropoloških metoda i tehnika.

U obradi nekih tema (npr. razgraničenja u okviru sociologije) autor nije dokraja eksplicirao svoje teze i stavove, a pojedine kao npr. »cijelu kulturnu antropologiju treba uključiti u socijalnu i tako ćemo riješiti mnoge nepotrebne disciplinarnе dileme u korist boljeg i cjelokupnijeg razumijevanja ljudskog fenomena« (str. 236), iznio je u krajnjem obliku, o kojem bi se moglo diskutirati.

Drugi dio ovog poglavlja obuhvaća *Nacrt programskog područja: povezanost antropologije i povijesti; historijski materijalizam, tipologizacija društveno-ekonomskih formacija i socijalna antropologija kao »heterologija«*.

Prema Južničju, socijalna antropologija nudi konstrukciju ili »rekonstrukciju« historijskog materijalizma. U vezi s tim treba težiti konstrukciji cjelokupne povijesti čovječanstva u obliku obnovljene znanstvene teorije o povijesti uopće, povezane s marksističkim poimanjem slijeda društveno-ekonomskih formacija. U daljoj razradi tih tema Južnič ide u ovom pravcu: 1. Smatra da treba izmijeniti evropocentriističko poimanje o »naprednim« i »stacionarnim« formacijama i omogućiti im jednakovrijedan i ravnopravan ulaz u povijest. 2. Treba ostati pri tezi da sva društva ne žive povijesno na nama poznat način. 3. Antropologija nam mora pomoći da shvatimo sukob između povijesne interpretacije kakva vlada u Evropi (i njenim civilizacijskim produkcijama) i nevolje koje od takve interpretacije povijesti osjećaju zapo-

stavljani, manje razvijeni, nekada kolonizirani narodi.

Šesto poglavlje obrađuje teme *Čovjek i društvo* i *Čovjek u društvu*, u okviru kojih je sadržana ova problematika: čovjekova društvena priroda; osobnost; status i uloga; seksualna dihotomija; dobne skupine; porodica; srodničke veze.

U sedmom poglavlju pokušava se odrediti *Opseg političke antropologije*: mjesto discipline u društvenim znanostima, pokušaj određenja političkog fenomena, granice s drugim disciplinama, politika u antropologiji; prezentiraju se i neke *Izabrane teme iz političke antropologije*: problem države, teorija o postanku države, društva bez države, odnos političkog i sakralnog.

Pretposljednje poglavlje nosi naslov *Prevednovanje antropologije za zemlje u razvoju* (Antropologija i kolonijalizam; pitanje naziva za zemlje u razvoju; kolonijalna situacija i antropološka istraživanja, antropologija i dekolonijalizacija: prevrednovanje kolonijalizma; ropstvo, genocid i etnocid i imperijalizam).

Posljednje — deveto poglavlje posvećeno je *Antropološkom proučavanju promjena*. U prvom dijelu, *Antropologija i promjene*, obuhvaćena je terminologija koja označuje promjene, predodžbe o promjenama, koncepcije razvoja u antropologiji, određenje akulturacije i proces akulturacije.

Drugi dio, *Neki rezultati antropoloških istraživanja*, sadrži poglavlja o kulturnom kolonijalizmu, denaturalizaciji, problemu kulturno raslojene osobnosti i kontraakulturaciji.

S obzirom na to da je ova knjiga zapravo uvod u predmet koji je nazvan »socijalna i politička antropologija« tekst je neizbježno morao ostati krnj, te »često tek najavljuje i naznačuje teme koje je moguće savladati samo na osnovi dodatnih tekstova i širih izvora« (str. 551). Autor stoga često upozorava na razna ograničenja, dileme i nejasnoće

koje se gotovo uvijek moraju rješavati arbitrarno ili po dogovoru.

Pri »gradnji« predmeta »socijalna i politička antropologija«, kako ističe Južnič, uzeta su dva temeljna ishodišta: kritičnost i dijalektičnost, tj. pokušala se stvoriti antropologija koja bi bila kritična na osnovi povijesnodijske i revolucionarnih perspektiva (str. 557).

Naime, »antropologija se previše zanimala za čovjeka uopće, previše se zanimala samo za otkrivanje njegovih iznimnosti u evropskom iskustvu nepoznatog dijela čovječanstva. Tako je dobila obilježje statičnosti. To je bila istinska smetnja za pristup suvremenim temama i aktualnim problemima suvremenog svijeta« (str. 559).

U koncipiranju predmeta »socijalna i politička antropologija« Južnič pokušava nadići spomenute smetnje.

Snježana Čolić

V. E. Gusev, *Ruski folklorni teatar XVIII — načala XX veka*. Ministerstvo kul'tury RSFSR, Leningradskij gosudarstvennyj institut teatra, muzyki i kinematografii, Leningrad 1980, 94 str.

U predgovoru svoje nove knjige o ruskom folklornom teataru V. E. Gusev napušta termin *narodni teatar* i opredjeljuje se za termin *folklorni teatar*, koristeći se terminom *folklor* kao zajedničkim nazivom za umjetnost narodnih masa. *Narodni* i *folklorni* teatar često se upotrebljavaju kao sinonimi. U sadašnje vrijeme to je sve neprikladnije, piše Gusev, jer se termin *narodni* utvrdio u značenju neprofesionalnog, amaterskog kazališta. Autori prije 1917. tim su se terminom služili i kad su pisali o profesionalnim kazališnim predstavama »za narod«, tj. o teataru s prosvjetiteljskom tendencijom. Ipak, naziv *folklorni teatar*, kako ga autor upotrebljava, ne uključuje sve one folklorne žanrove za koje je inače uobičajen naziv *narodni teatar* ili